

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา ที่ 49 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่นการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพ หรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ และมาตราที่ 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังที่ได้กล่าวมา นำไปสู่ การจัดทำพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด หลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 2)

สภาพปัญหาปัจจุบันการพัฒนาประเทศจากระดับบนลงสู่ระดับล่างส่งผลให้เกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมือง ความสุกปรกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะสภาพปัจจุบันการจัดหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไม่บรรลุเป้าหมายที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปการเรียนในระบบโรงเรียน พบว่าทุกระดับการศึกษาเรียนรู้แต่เฉพาะในหนังสือเรียนถูกกำหนดด้วยตารางสอน และห้องเรียน โรงเรียนไม่สร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ขาดความสัมพันธ์กับชีวิตชุมชน ห่างไกลจากธรรมชาติ ครอบครัว และชุมชน อีกทั้งไม่มีโอกาสร่วมคิด ร่วมสร้างกระบวนการการเรียนรู้ ขาดการอบรมให้เป็นผู้พากเพียรเรียนรู้ สู้งาน ยึดมั่นในคุณธรรมทั้งกาย วาจา และใจ จึงทำให้คุณธรรม และสุนทรียภาพไม่เกิดแก่ผู้เรียน การพัฒนาคน จึงไม่เอื้อให้คนมีคุณลักษณะของ

กว้าง คิดไกล ใฝ่สูง มุ่งทำงาน และเชี่ยวชาญชีวิต การจัดการเรียนการสอนไม่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ แสดงความเห็น และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนขาดคุณสมบัติการเป็นคนช่างสงสัยและขาดการใฝ่เรียนรู้ ขาดการแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง เน้นการเรียนการสอนหนังสือมากกว่าการสอนคน นอกจากนี้ยังขาดการเชื่อมโยงแบบวิทยาศาสตร์ และไม่ได้รับการปลูกฝังให้ภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและชาติ เป็นผลทำให้รัฐต้องปรับปรุงการจัดการศึกษา โดยเฉพาะเน้นเรื่องการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้สนองต่อความต้องการของชีวิต และสังคมให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (อมรวิรัช นาคทรพรพ. 2549 : 30)

การปฏิรูปการศึกษาของไทยได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่พุทธศักราช 2542 เป็นต้นมา มีความพยายามที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับ โรงเรียน การจัดทำหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งให้ชุมชนท้องถิ่น ได้ร่วมจัดการศึกษาจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ของตนมากขึ้น โดยมีความคาดหวังว่าการศึกษาจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว มองเห็นเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับท้องถิ่นของตน เกิดความสำนึกรักและผูกพันในแผ่นดินเกิด ช่วยกระชับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น ในลักษณะที่ชื่นชมกันและกันมากขึ้น รวมทั้งเด็ก เยาวชนจะเกิดความเคารพในองค์ความรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็จะมีความสุขเมื่อได้ถ่ายทอดความรู้สู่ลูกหลานในชุมชนได้ฟัง (สีลาภรณ์ บัวสาย. 2552 : 6) และการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในรอบประมาณครึ่งศตวรรษที่ผ่านมาได้พัฒนาไปอย่างสืบเนื่องและก้าวหน้ามากขึ้นตามลำดับ โดยการศึกษาที่มีแนวโน้มมาจากเรื่องราวของเมืองประวัตินุคคลสำคัญ ไปสู่เนื้อหาต่างๆ ในระดับชุมชนหมู่บ้านที่ยึดเอาประชาชนธรรมดาเป็นศูนย์กลางเพื่อเข้าใจในความหลากหลายของวิถีชีวิตตาม “ท้องถิ่น” ต่างๆ ที่ประกอบขึ้นเป็น “ชาติไทย” ในปัจจุบันด้วยเหตุนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงย่อหมายถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง ความสอดคล้องกับบุคคลกับยุคสมัยและบริบทต่างๆ ของสังคมไทยที่ผ่านมา จึงเห็นว่าการศึกษาในลักษณะเดิมดังกล่าวจะมีปัญหาอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่เห็นพลังของชีวิตประชาชนส่วนใหญ่ว่ามีส่วนผลักดันประวัติศาสตร์ของชาติอย่างไร แต่ข้อผิดพลาดเหล่านี้ก็สามารถอธิบายได้และนับเป็นข้อจำกัดของยุคสมัยที่น่าเห็นใจและที่สำคัญความทรงจำของชาวบ้านดังกล่าวคือฐานที่มั่นของสังคมไทยในการต่อรองและต่อสู้กับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีที่โหมกระหน่ำหนักหน่วงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าในความทรงจำร่วมกันของชุมชนนั้น นอกจากจะใช้เป็นพลังที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการเผชิญกับปัญหาและการปรับตัวในสถานการณ์ดังกล่าวแล้วหาก “ประวัติศาสตร์ชาวบ้าน” นี้ก็ยังเป็นคลังที่เป็นปัญญา

ทั้งหมดของชุมชนไว้เป็นสมบัติร่วมกันที่ทุกคนสามารถหยิบยกมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ได้ด้วย (อรจักร์ สัตยานุรักษ์. 2548 : 30 -31)

แต่ในปัจจุบัน บริบทต่างๆ ในสังคมไทยไม่ได้มีลักษณะเช่นเดิมอีกแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง และสภาพแวดล้อมอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบไปยังท้องถิ่นต่างๆ ในลักษณะเป็นการทำลายต่อวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมที่ไม่อาจจะต้านทานได้ เหตุนี้ “การคุกคาม” สมัยใหม่จึงมาในรูปแบบของทุนนิยมที่รุกรายเข้ามาครอบงำผ่าน “ศูนย์กลาง” เกือบทุกด้านขณะเดียวกันท้องถิ่นต่างๆ ก็ต้องพึ่งพาศูนย์กลางเป็นอย่างมาก ในโครงสร้างเช่นนี้จึงทำให้ “ชาติไทย” อ่อนแออันมาผลต่อ ความมั่นคงของชาติโดยรวมและกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤต จึงถึงเวลาที่ต้องร่วมกัน “ต่อสู้” กับภัยดังกล่าว โดยการหันมาสำรวจตัวเราเองเพื่อรวมพลังความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างรีบด่วน ทั้งนี้ก็เพื่อเรียนรู้เข้าใจรากเหง้าของสังคมอย่างถ่องแท้เพื่อเป็น “เกราะ” และเป็นเครื่องมือในการปรับตัวเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (ยงยุทธ ชูแว่น. 2553 : 170 - 171)

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อรื้อฟื้นความทรงจำร่วมของชุมชนจึงมีความจำเป็นและการศึกษาดังกล่าวนี้อีกก็เป็นกระบวนการในแนวทางใหม่ที่ไม่ใช่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายที่สำคัญจะ “คืนประวัติศาสตร์” ให้แก่ประชาชน เพื่อให้รับรู้และตระหนักถึงสถานภาพของตัวเองในประวัติศาสตร์โดยรวมอีกด้วย การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบใหม่นั้น มุ่งศึกษากิจกรรมหรือประสบการณ์ต่างๆ ด้านของสังคมใน “ท้องถิ่น” หนึ่งๆ โดยเน้นให้ความสำคัญที่ตัวประชาชนทุกระดับในฐานะผู้สร้างและเป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทั้งนี้โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงความเป็นมาของชีวิตของประชาชนได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ความรู้เหล่านี้จะช่วยฟื้นฟูสำนึกประวัติศาสตร์ในชุมชนขึ้นมาใหม่หลังจากที่ถูกกระแสการพัฒนาในแนวทางเก่าทำลายให้เสื่อมถอยหรือขาดความมั่นใจมานาน ให้กลับคืนมาด้วยความเชื่อมั่นในตนเองและมีศักยภาพที่จะนำเอภูมิปัญญาต่างๆ ของบรรพบุรุษมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันปัจจุบันได้มากขึ้น และอีกอย่างหนึ่งความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ดังกล่าวยังเป็นพลังที่เข้มแข็ง ช่วยให้คุณในท้องถิ่นต่างๆ สามารถฟื้นฟูให้แก่สถาบันและวัฒนธรรมที่จะเพิ่มพลังให้แก่ชาวบ้านในการที่จะสามารถเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตที่เป็นของเขาเองได้

หลายทาง มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์มีทางเลือกอันเหมาะสมสำหรับตัวเองมากขึ้น
(นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2525 : 30)

องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำนึกถึงคนส่วนใหญ่และเป็นผลอันเกิดจากความ
ร่วมมือ จึงสามารถ “สื่อสาร” กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีพลัง เพราะพวกเขาได้
เห็นถึงต้นตอและตัวตนของตัวเอง จึงสามารถตอบคำถามได้ว่าเขาคือใครในวันนี้ มีที่มาเป็น
อย่างไร และจะก้าวเดินไปข้างหน้าบนพื้นฐานอะไร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะดังกล่าว
จะทำให้เกิดสำนึกประวัติศาสตร์แบบใหม่ สำนึกได้ว่าประวัติศาสตร์แห่งชาติไม่ใช่
ประวัติศาสตร์ของศูนย์กลางที่เมืองหลวงหรือประวัติของบุคคลสำคัญเพียงอย่างเดียว แต่
รวมถึงประวัติศาสตร์ของผู้คนตาม “ท้องถิ่น” ต่างๆ อันหลากหลายที่หลอมรวมกันจากอดีตจน
กลายเป็น “ชาติไทย” ในปัจจุบัน ประชาชนในท้องถิ่นมีความสำคัญและมีบทบาทใน
ประวัติศาสตร์แห่งชาติ ชาวบ้านจึงมิใช่ผู้ต่ำต้อย สิ้นไร้ไม่ตอก ไม้ได้เป็นเบี้ยล่างที่ถูกกระทำ
เพียงอย่างเดียว หากเป็นมนุษย์ที่มีความสามารถและมีภูมิปัญญาต่างๆ ที่สืบทอดส่งสมกันมา
เป็นเวลานาน บรรพบุรุษของเขาจึงเป็นส่วนหนึ่งและเป็นผู้กำหนดหรือผู้กระทำใน
ประวัติศาสตร์แห่งชาติด้วย สำนึกประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้จะทำให้ผู้คนรับรู้ว่าตนเองมีอดีต
ปัจจุบัน และอนาคต รู้จุดอ่อนจุดแข็งรวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ เหล่านี้จะทำให้คน ไม่ดูถูกตัวเอง
แต่กลับเกิดความภูมิใจในการต่อสู้ของบรรพบุรุษ การรื้อฟื้นสำนึกประวัติศาสตร์ที่เป็นความ
ทรงจำร่วมของชุมชนขึ้นมาจะทำให้เกิดสายสัมพันธ์ที่โยงใยให้คนในท้องถิ่นพร้อมที่จะ
ปกป้องรักษาชุมชน อันหมายถึงทรัพยากรและภูมิปัญญาต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านี้คือ “สมบัติ
ชุมชน” ที่พวกเขามีสิทธิ์และเป็นเจ้าของสืบทอดกันมา (ศรีศักร วัลลิโภดม. 2544 : 170)

สมบัติชุมชนดังผลการศึกษาของศรีศักร วัลลิโภดม ที่กล่าวมานั้น พ้องกับชุมชน ตำบล
ท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ที่มีประวัติศาสตร์ชาวบ้านสืบทอดมาจากบรรพ
บุรุษ ได้แก่ ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ประวัติหลวงปู่สิงห์ซึ่งเป็นปูชนีย
บุคคลทางพระพุทธศาสนา ประกอบอาชีพแบบยังชีพทำเพื่อเลี้ยงตนและทำบุญทำทาน แต่
ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพเพื่อบริโภคและขายแลเครื่องมือการทำ
เกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงตามระบบทุนนิยม จากการใช้แรงงานวัว - ควาย เข้าสู่ยุคการใช้
เครื่องจักรกล ใช้สารเคมีปราบปรามศัตรูพืช ส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย แต่ชุมชนไม่ได้ล่มสลาย
ไปเพราะชุมชนปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทำเกษตรกรรมแบบทางเลือกตามพระราชดำริน
หลวง คือทำเกษตรแบบธรรมชาติไม่ใช่สารเคมี แต่ใช้สมุนไพรปราบปรามศัตรูพืช ใช้ปุ๋ย
ชีวภาพบำรุงดิน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นตามมิติเวลากับการเปลี่ยนแปลง สัมพันธ์กับวิถีของชาวบ้าน

ด้านการปรับตัวเป็นประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของตำบลท่าสองคอน นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องการทำบุญเหมือนชาวอีสานทั่วไป มีการทำบุญตามฮีตคองประเพณี 12 เดือน เพื่อเป็นกฎหมายปกครองชุมชนให้สงบสุข เพราะมีความเชื่อว่า ทำดีย่อมได้ดี ตามคำสอนของพุทธศาสนา (ประสพสุข ฤทธิเดชและคณะ. 2555 : 60)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตำบลท่าสองคอน มีความทรงจำประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำเนียงร่วมกันในการประกอบอาชีพ การปฏิบัติตามประเพณีและการใช้ทรัพยากรร่วมกันจากบ้านและแม่น้ำ แต่ชุมชนบ้านหนองเขื่อนช้าง ได้ประสบปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยได้รับการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่หนึ่งถึงฉบับที่เจ็ด เป็นต้นมา ส่งผลให้ประชาชนหลงลืมประวัติศาสตร์ของตนเอง เพราะคุณค่าของความรู้ในความทรงจำที่สืบทอดกันมานั้น ไม่ได้ให้ความหมายใดๆ ในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะการพัฒนาให้ความสำคัญกับภาคอุตสาหกรรมเข้มข้นมากขึ้น ทำให้ชีวิตชาวตำบลท่าสองคอนตกเป็นเหยื่อของเศรษฐกิจทุนนิยม โดยเฉพาะการถูกแย่งชิงทรัพยากร โคนป่าไม้ไปสร้างโครงสร้างพื้นฐานคือ สร้างถนน ประปา ไฟฟ้า และความเป็นชุมชนสูญเสียการพึ่งตนเอง ลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่พึ่งพาการทำมาหากินจากทรัพยากรธรรมชาติได้สูญเสียไป โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในชุมชนมีปัญหาหิวความรุนแรงมากขึ้นในเรื่องเพศ นิสัยการบริโภคนิยมและพฤติกรรมไม่ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา เกิดจากการรับอิทธิพลจากสื่อต่างๆ ในทางที่ไม่เหมาะสม เกิดจากการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ จนกระทั่งเด็กและเยาวชนบางกลุ่มเกิดการหลงลืมรากเหง้าประวัติศาสตร์ชุมชนตนเอง ขาดการสืบสานประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น เพราะขาดความภูมิใจในชุมชนของตนเองและขาดการใฝ่เรียนรู้ ขาดการคิดวิเคราะห์ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. 2557 : 35)

จากปัญหาดังกล่าว ควรจะต้องมีการจัดการเรียนรู้ เรื่องใกล้ตัวในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชนและองค์กรของรัฐ ได้ร่วมกันจัดการการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักรับรู้ถึงคุณค่าชุมชนของตนเอง ว่ายังมีเรื่องราวดีๆ ที่เป็นพลังปัญญา โดยมีภูมิปัญญาในชุมชนเป็นต้นแบบตัวอย่างที่ดี ได้ถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ในหมู่บ้านหนองเขื่อนช้าง ได้สืบสานความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างองค์ความรู้ที่ชัดเจนรอบด้าน โดยที่ประชาชนในชุมชนบ้านหนองเขื่อนช้าง เข้ามามีส่วนในกระบวนการสร้างความทรงจำร่วมที่จำเป็นต้องฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และปรับปรุงแก้ไขให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาความรู้

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยคนในชุมชนเป็นผู้จัดการเรียนรู้ร่วมกัน จะทำให้ทุกคนมีการรับรู้คุณค่าของตนเองเช่น มีความรับผิดชอบ ใฝ่เรียนรู้ ภูมิใจ และรักในท้องถิ่นตนเองจะนำไปสู่การรักษาดีและประเทศไทย

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวที่ต้องพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนให้เป็นเกราะป้องกันการหลงลืมรากเหง้าวัฒนธรรมตนเอง และทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีชีวิตตลอดเวลา อันจะเกิดความหมายต่อประชาชนทุกคนในท้องถิ่นรับรู้ตนเองอย่างมีคุณค่า พร้อมกับเกิดสำนักประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพ คือเป็นประวัติศาสตร์ชาวบ้าน คือรากฐานอันลึกของสังคมที่จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เพราะประชาชนจะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ในอดีต และใช้บทเรียนในอดีตเพื่อเป็นแนวคิดในการพัฒนาชุมชนในอนาคต ให้ชุมชนปรับตัวอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่ ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น”

คำถามการวิจัย

1. สถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. หลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นอย่างไร
3. การประเมินผลการใช้ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3. เพื่อประเมินผลการใช้ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน

1.1 ศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์เมืองมหาสารคาม หลักฐานจากโบราณ และข้อมูลทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้อง

1.2 เป้าหมายของการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้สถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีเป้าหมายคือ

1.3 กลุ่มเป้าหมาย ชาวบ้านตำบลท่าสองคอน จำนวน 20 คน โดยเจาะจงจากตัวแทนของกลุ่มโดยการเปิดรับอาสาสมัครจาก กลุ่มข้าราชการเกษียณ กลุ่มข้าราชการประจำ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเยาวชน

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย จัดกระบวนการสนทนากลุ่ม แยกเป็น 4 กลุ่ม ตามกลุ่มเป้าหมายซึ่งในการสนทนากลุ่มขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มที่นัดวันสนทนากลุ่มได้ โดยใช้เนื้อหา สถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก และผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม

1.5 เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1. แนวคำถามการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน จำนวน 10 ข้อ และ 2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการแยกแยะประเด็น และจัดกลุ่มเนื้อหาเป็น สถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน

ระยะที่ 2 เพื่อสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.1 เป้าหมายของการดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักวิชาการจำนวน 5 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบ การพัฒนาโรงเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.3 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) เครื่องมือแบบประเมินหลักสูตรสำหรับผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.4 หลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาคือ โดยมีเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้านสังคมและการเมืองด้านเศรษฐกิจ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการแยกแยะประเด็น ตามเครื่องมือการวิจัย พร้อมกันใช้สถิติขั้นพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 เพื่อประเมินผลการใช้ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3.1 เป้าหมายของการดำเนินการวิจัยเพื่อประเมินผลการใช้ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3.2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เข้ามาเยี่ยมชม จำนวน 100 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์

3.3 วิธีดำเนินการ

3.3.1 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3.3.2 แบบประเมินศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

3.4 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจ และแบบประเมินรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการพรรณนาวิธี

พื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยในรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ วัดกุญชรวนาราม ชุมชนบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ระยะเวลาในการทำวิจัย

เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557 – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 รวมระยะเวลาดำเนินการวิจัย 12 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง วัดกุญชรวนาราม โดยจัดตั้งขึ้นเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชน ซึ่งจัดแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

หลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง สื่อและเอกสารให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในตำบลท่าสองคอน โดยมีเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้านสังคมและการเมืองด้านเศรษฐกิจ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง การศึกษาพัฒนาการของสังคมมวลชนในระดับท้องถิ่นในตำบลท่าสองคอน ซึ่งเป็นชนบทที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ครอบคลุมด้านต่างๆ ทั้งด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยแสดงให้เห็นว่ามีการพัฒนาเกิดขึ้นในท้องถิ่นๆ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนบ้านหนองเขื่อนช้าง

วัดกุฎขรวนาราม หมายถึง วัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตำบลท่าสองคอน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. มุ่งสร้างความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ชาวบ้านของตำบลท่าสองคอน เป็นสารสนเทศในระดับชุมชนและเผยแพร่ไปสู่องค์กรเครือข่ายที่เข้าโครงการได้นำไปใช้ประโยชน์ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งในระบบการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำคนในท้องถิ่นมีความภูมิใจในถิ่นฐานของตนเอง
2. มีสื่อทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชุมชนที่ได้รับการฟื้นฟูอนุรักษ์การมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน ร่วมมือกันผลิตสื่อหลายอย่าง ได้แก่ สื่อสารคดี สมุดภาพ แผ่นพับ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และโครงการเชิงสำรวจความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นสื่อต้นแบบเผยแพร่ไปสู่ชุมชนอื่นๆ และผู้สนใจได้รับรู้เข้ามาท่องเที่ยวศึกษาด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอน
3. ได้พัฒนาชุมชนด้านการจัดการความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนและคนภายนอกชุมชน วางแผนการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตำบลท่าสองคอน โดยเน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่ใช้แหล่งเรียนรู้ของชุมชนเป็นสื่อการสอน
4. เกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพิพิธภัณฑ์ชาวบ้าน "ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น" เกิดขึ้นในชุมชน 1 แห่ง